

УДК 655.4(470-25)

Оксана Петренко,

старший науковий співробітник відділу державної стандартизації Книжкової палати України

Московська книжкова виставка-ярмарок — а цьогоріч вона проводилась уже у двадцять четвертий раз — багата на традиції. Одна з них — нагородження переможців міжнародного конкурсу "Мистецтво книги". Серед його лауреатів — три українських видавництва: "Грані-Т", книги якого були відзначені у трьох номінаціях — "Моя країна" (альбом "Львів Левинського: місто будівничого", упорядник Ігор Жук), "Книги для дітей та юнацтва" ("Пригоди на острові Клаварен" Ірен Роздобудько), "Арт-книга" ("Записки сумашедшого" Миколи Гоголя, ілюстрації відомого українського художника Юрія Чаришнікова); "Балтія-друж" — "Співдружність" ("Грюнвальдська битва народів"); "Букрек" — Гранпрі ("З української старовини"). Нагороди представникам цих видавництв вручив Надзвичайний і Повноважний посол України в Російській Федерації В. Єльченко.

Ще одна традиція московського книжкового форуму: його програма насичена й досить різноманітна, у цьогорічній було понад півтисячі заходів. Українські видавці брали активну участь у семінарах, засіданнях "круглого столу", на яких йшла мова про нові тенденції і сучасний стан міжнародного книжкового ринку — розвитку книжкової торгівлі, досвіду передачі авторського права тощо. Як розповів член української делегації директор Книжкової палати України імені Івана Федорова Микола Сенченко, видавці всього світу відзначають зростання популярності електронної книги: лише у першому півріччі 2011 року в Росії було продано один мільйон читанок для книг в цифровому форматі. Розвиток цього сектору книжкового ринку ставить нові завдання перед видавцями. "Мультимедійна книжка з анімаційними вставками, — зазначив М. Сенченко, — змінює роль і функції редактора у процесі її створення, вимагаючи умінь, пов'язаних, наприклад, із режисерською професією. Це потребує певних змін у навчанні та підготовці таких фахівців".

Звичайно, в електронній книзі велике майбутнє. Але вона — і це зайвий раз засвідчила ХХІV Московська книжкова виставка-ярмарок — не витіснить традиційну паперову. За підрахунками деяких фахівців, на цьогорічній книжковій виставці було виставлено 800 тисяч книг. Це на 25% більше, ніж торік, і втричі перевищує кількість видань, які експонувались двадцять чотири роки тому на першому книжковому форумі в Москві. А це означає, що ніякі електронні носії не створять серйозну конкуренцію книзі, яку можна взяти з полиці, погортати.

Це по-перше. По-друге, в усіх високорозвинених країнах читати дуже престижно. У багатьох з них існують національні програми розвитку і підтримання читання. З 2007 року є така в Російській Федерації, й розрахована вона до 2020-го. Створені й програми регіонального підтримання читання, до цих процесів долучилися бібліотекарі, учителі, батьки, співробітники книгарень, які доносять до суспільст-

ва інформацію про необхідність книжкової культури й читання.

Актуальними ці проблеми є й для України. Однак у нас й досі тільки ведуться розмови про розроблення національної програми читання. Але ж одними лише розмовами Україні не повернути статус однієї з найбільш читаючих країн у світі, якою вона була ще не так давно.

По-третє, книга була, є й залишиться одним з найважливіших інструментів демократії. Саме престижно й демократично — дві найважливіших риси московського свята книги.

А воно вразило своїми масштабами. Тільки нових видань тут було репрезентовано більше двох тисяч. За традицією, автори готують їх до цього книжкового дійства. У ньому загалом взяли участь видавці 37 країн світу, представивши книжкові новинки на 1600 стендах, що розташовані на 36 тисячах квадратних метрів.

Цьогорічним почесним гостем виставки-ярмарку стала Італія. У Москву приїхали більше ста діячів культури — видавців, прозаїків, поетів, драматургів, перекладачів, журналістів, були в делегації й славісти. Вони якнайповніше розповіли про свою країну. Доречно зазначити, що нинішній рік оголошено Роком Італії в Росії і Роком Росії в Італії.

В Італії був окремий стенд, найбільший серед експонатів ХХІV Московської книжкової виставки-ярмарку, щоденна культурна програма — дуже обширна, у ній розповідалось про спільні корені та глибоку подібність італійської та російської культур. Для Італії 2011 рік — 141-ша річниця повного об'єднання Італії, що також знайшло відображення у матеріалах культурної програми, в експонатах московського книжкового форуму, де історія поєдналась з сучасністю.

Серед порушених тем була й така актуальна для усіх учасників виставки, як, наприклад, сьогоднішня молодь розуміє поняття "Батьківщина", який смисл вкладає в це слово. А з чого ж починається любов до Батьківщини? Майже п'ятдесят років тому відповідь на це питання дала популярна й до сьогодні пісня: з картинки у твоему "Букварі". А якщо ширше — то з дитячої книжки. Приклад ставлення до її розвитку Почесного гостя повчальний. Видавець П. Бачкаларіо вважає, що дитина в останню чергу запам'ятовує ім'я автора; книга насамперед має привабити яскравими малюнками, на другому місці сюжет — захоплюючий, з цікавою ідеєю; обов'язковий компонент — мораль казки, де добро перемагає зло. На італійському стенді — значний вибір нещодавно виданої дитячої літератури. А втім, з торішніми дитячими книжковими новинками, які вже перекладені іншими мовами, знайомляться й юні російські та українські читачі.

Серед експонатів господарів виставки найпочесніше місце, на думку багатьох відвідувачів, займала дитяча література. Біля стелажів, де вона була виставлена, зупинялись навіть ті, у кого немає дітей. Гортали сторінки дитячих книг,

які вирізнялись яскравістю оформлення, згадували свої улюблені колись вірші, казки. Організатори книжкового дійства проінформували про вихід у світ ще одного видання — усім відомі вірші Сергія Михалкова, які оформили діти. У конкурсі взяли участь юні художники від п'яти до п'ятнадцяти років. Вони намалювали своїх Дядю Стюпу, Петьку-забіяку, мавпу, папугу — всіх, кого знають із віршів улюбленого поета. Російський фонд культури видає альбом з малюнками дітей. "Оскільки конкурс отримав підтримку ЮНЕСКО, — інформує Юлія Субботіна, віце-президент цього фонду, вдова Сергія Михалкова, — то виставка дитячих малюнків ще поїде в Париж".

Юні художники стали учасниками ще одного виставкового заходу — Всеросійської виставки-ярмарку освітньої і дитячої літератури "Читай-но". Крім конкурсу малюнків, в її рамках пройшли майстер-класи, семінари, виставки, ігри та вікторини. Однойменною була й експозиція книжкового форуму, де відвідувачі й гості знайомились з підручниками і методичними посібниками, художньою й довідково-енциклопедичною літературою.

"Метром" довідкової літератури став словник Великої російської енциклопедії, ще одна новинка ярмарку. В одному томі зібрано весь світ: культура, історія, релігія, наука.

Зацікавив гостей і учасників представлений на виставці видавничий проект повного зібрання творів Андрія Платонова у восьми томах. Читачі матимуть змогу ознайомитись з його відомими на сьогодні художніми текстами, підготовленими, по можливості, у відповідності з волею автора. Цензура, редактори і критика "добре пройшлися" по творях письменника, тому шанувальники творчості Андрія Платонова відкриють її для себе заново.

Найбільшими тиражами в Росії торік виходили, як і в 2010-му, книги Д. Донцової. Правда, їхній загальний тираж дещо впав у порівнянні з минулим роком. Варто зауважити, що падіння тиражів — загальна тенденція як у Росії, так і в Україні. В Росії торік було випущено майже на 10 відсотків менше книг і брошур, ніж за попередній рік, в Україні, за даними Книжкової палати, ця цифра становила 7,8. Передбачається, що падіння тиражів у нинішньому році залишиться в Росії на торішньому рівні, а в Україні зросте на 1,2%. Підстави для цього — восьмимісячні показники роботи російського та українського книговидавництва. Однак у Росії та Україні зросла кількість найменувань друкованої продукції.

Причини такого становища українського і російського книговидавництва багато в чому збігаються і полягають не лише у фінансовій скруті, а й нерозвинутих структурах книготоргівлі, книгорозповсюдження. Видавці обох країн говорять про це вже давно, але не отримують суттєвої підтримки від держав. Тому-то сіячам розумного, доброго, вічного доведеться викручуватись самим: шукати нові можливості реалізації книжкової продукції, форми її реклами, способи інформувати і приваблювати читачів. Однією з таких форм є участь українських і російських видавців у різноманітних книжкових форумах як у середині країни, так і за її межами. А наскільки вона ефективна, можна перекоонатись на при-

кладі XXIV Московської виставки-ярмарку: такої кількості дискусій, конференцій, засідань "круглого столу", зустрічей експертів, присвячених проблемам книговидавництва, ще ніколи не було. Наведемо теми деяких з них — "Що читаємо і як просуваємо", "Роль літературних аспектів у формуванні ринку", "Література у просторі сучасної медійної культури", "Електронно-бібліотечні системи", "Чи потрібні ще книгарні?".

Саме значна кількість таких заходів і відрізняє ММКВЯ від інших міжнародних книжкових ярмарків, зокрема від Франкфуртського чи Лондонського книжкового. Цього року в московському взяли участь 150 "зірок" літературного, наукового і видавничого світу. У Лондоні чи Франкфурті акцентується на комерційній складовій.

Шість днів вирував книжковий ярмарок у Москві. Серед різноманіття виставкових подій не загубилися заходи українських видавців, які репрезентували на форумі українську книгу, ділилися досвідом книговидавництва, радилися з колегами щодо розвитку книговидавничої справи.

— У виставці взяли участь 22 українських видавництва, — розповідає керівник української делегації, директор департаменту видавничої справи і преси Держкомтелерадіо України Олексій Кононенко. — На стенді "Книги України" було представлено понад 500 книг видавництва "Либідь", "Урожай", "Вища школа", "Емма", "Фоліо", "Саміт-книга", "Весна", "Соло", "Навчальна книга — Богдан", "Освіта", "Кріон", "Балтія-друк". Тут проходили не лише презентації вітчизняних видань, а й зустрічі з представниками української діаспори, перемовини з видавцями і авторами з інших країн. Неабиякий інтерес відвідувачів викликали й презентації українських книг, зокрема видання "Пересопницьке Євангеліє. Витоки і сьогодення" (видавничий дім "АДЕФ-Україна") та книги для дітей Олени Комової "Піратські історії" (видавництво "Розумна дитина"), яка торік увійшла до каталогу Міжнародної Мюнхенської дитячої бібліотеки найкращих дитячих книжок світу "White Ravens 2010".

Традиційним учасником цьогоорічної ММКВЯ було Державне науково-виробниче підприємство "Картографія", продукція якого була представлена на Національному стенді України. Представники "ДНВП "Картографія" зустрілися зі своїми давніми партнерами — колегами з видавництва "РуЗко", "Єврокарта", ПКО "Картография" та "ДиЭмБи". Серед продукції підприємства користувалися попитом туристичні атласи і карти Карпат та Криму, путівники по Україні та її регіонах. Із новинок високу зацікавленість у відвідувачів викликав путівник "Влюбись во Львов".

Українська книга не була обійдена увагою у відвідувачів виставки, багато з яких поповнили свої бібліотеки ними: українці з діаспори — книгами українською мовою, москвичі — російською.

"Книга на службі миру і прогресу" — під таким традиційним девізом пройшла XXIV Московська міжнародна виставка-ярмарок, яка стала святом для шанувальників друкованого слова й ознакою надії на подальший розвиток книговидавництва.

Надійшла в редакцію 19 вересня 2011 року